

ΟΔΗΓΟΣ ΧΟΡΗΓΗΣΗΣ ΑΔΕΙΑΣ ΓΙΑ ΔΙΕΞΑΓΩΓΗ ΕΡΕΥΝΑΣ ΣΕ ΣΧΟΛΙΚΕΣ ΜΟΝΑΔΕΣ

ΓΕΝΙΚΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ¹

Η διεξαγωγή έρευνας σε σχολικές μονάδες από μέλη του προσωπικού ή από φοιτητές των Παιδαγωγικών Τμημάτων της Παιδαγωγικής Σχολής του ΠΔΜ γίνεται ύστερα από σχετική άδεια που χορηγείται από τη Διεύθυνση Σπουδών Π/θμιας Εκπαίδευσης ή Δ/θμιας Εκπαίδευσης, ανάλογα με το σχολείο στο οποίο πρόκειται να γίνει η έρευνα. Για τη χορήγηση της άδειας αυτής προαπαιτείται σχετική γνωμοδότηση της Επιτροπής Δεοντολογίας (ΕΔ) του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας (ΠΔΜ).² Η γνωμοδότηση αυτή χορηγείται στον ενδιαφερόμενο ερευνητή/ερευνήτρια ή ερευνητική ομάδα³ με τη διαδικασία που περιγράφεται στη συνέχεια (Ενότητες Α έως Δ).

Η γνωμοδότηση της ΕΔ του ΠΔΜ για τη διεξαγωγή της έρευνας αφορά μόνο ένα σχολικό έτος.

- ▶ Σε περίπτωση που είναι αναγκαίο μεγαλύτερο χρονικό διάστημα για την υλοποίηση της έρευνας, ο ερευνητής θα πρέπει να υποβάλει συμπληρωματικό αίτημα χρονικής επέκτασης της έρευνας, προσδιορίζοντας τον χρόνο που θα χρειαστεί.
- ▶ Εάν η έρευνα περιλαμβάνει φάσεις υλοποίησης (π.χ. πιλοτική έρευνα, κύρια έρευνα, επαναληπτική έρευνα – follow up) με ενδεχόμενη αλλαγή στο δείγμα, στα ερευνητικά εργαλεία ή σε άλλα στοιχεία του ερευνητικού σχεδιασμού, τότε ο ερευνητής θα πρέπει να υποβάλει στην ΕΔ συμπληρωματικό αίτημα διεύρυνσης της έρευνας, λαμβάνοντας υπόψη ότι στην αρχική αίτηση χρειάζεται να περιλαμβάνονται:
 - i) λεπτομερής αναφορά, βάσει των οδηγιών σύνταξης του αναλυτικού σχεδίου της έρευνας (βλ. παρακάτω, Ενότητα Γ), στη φάση της έρευνας που πρόκειται να υλοποιηθεί άμεσα και για την οποία θα γνωμοδοτήσει η ΕΔ, και
 - ii) μια γενική περιγραφή των επόμενων ερευνητικών φάσεων.

Στην περίπτωση αυτή, η γνωμοδότηση της ΕΔ θα αφορά την προ-έγκριση του συνόλου του ερευνητικού σχεδιασμού και τη διεξαγωγή της πρώτης φάσης της έρευνας. Για την υλοποίηση κάθε επόμενης φάσης, ο ερευνητής θα πρέπει να υποβάλει συμπληρωματικό αίτημα για επέκταση της άδειας, στο οποίο θα πρέπει να συμπεριλάβει οποιαδήποτε αλλαγή έχει πραγματοποιηθεί στο δείγμα, στα ερευνητικά εργαλεία ή σε άλλα στοιχεία του ερευνητικού σχεδιασμού.

¹ Σύμφωνα με το Άρθρο 70, περίπτ. ζζ' του Ν. 4485/4-08-2017, που αφορά τη χορήγηση άδειας για τη διεξαγωγή έρευνας σε σχολικές μονάδες, «για έρευνα που διεξάγεται από μέλος του προσωπικού ή φοιτητή Α.Ε.Ι. δεν απαιτείται η εισήγηση ή γνώμη του Ι.Ε.Π. εφόσον το σχετικό αίτημα συνοδεύεται από εισήγηση της Επιτροπής Δεοντολογίας του οικείου Α.Ε.Ι. ή του Διοικητικού Συμβουλίου του Τμήματος, εφόσον πρόκειται για Παιδαγωγικό Τμήμα κατά την έννοια της περίπτωσης γ' της παρ. 3 του άρθρου 2 του ν. 3848/2010 (Α' 71)».

² Σημειώνεται ότι για τη χορήγηση της άδειας ο ερευνητής υποβάλλει στη Διεύθυνση Σπουδών Π/θμιας ή Δ/θμιας Εκπαίδευσης (α) τη γνωμοδότηση της ΕΔ του ΠΔΜ και (β) τα απαραίτητα παραστατικά που είχαν κατατεθεί στην ΕΔ του ΠΔΜ προκειμένου να του χορηγηθεί η γνωμοδότηση.

³ Στο εξής, όπου στο κείμενο απαντά ο όρος «ερευνητής», εννοείται η φράση «ερευνητής/ ερευνήτρια ή ερευνητική ομάδα». Η επιλογή της χρήσης του όρου «ερευνητής» στο αρσενικό γραμματικό γένος γίνεται αποκλειστικά για λόγους συντομίας και για διευκόλυνση της ανάγνωσης.

A. Αναγκαία παραστατικά για γνωμοδότηση της Επιτροπής Δεοντολογίας σχετικά με τη διεξαγωγή έρευνας σε σχολικές μονάδες

Τα παραστατικά που καταθέτει ο ερευνητής στην ΕΔ του ΠΔΜ είναι τα εξής:

1. **Αίτηση** προς την Επιτροπή Δεοντολογίας του ΠΔΜ για τη χορήγηση γνωμοδότησης για την έρευνα
2. **Συνοπτικό Δελτίο Έρευνας**
3. **Κατάσταση των σχολείων** (με τους κωδικούς τους) στα οποία θα διεξαχθεί ή έρευνα
4. **Αναλυτικό Σχέδιο Έρευνας**
5. **Βεβαίωση της επιβλέπουσας επιτροπής** ή του/της επιβλέποντος/ουσας καθηγητή/τριας, στην οποία θα πρέπει να αναφέρεται ότι οι υπογράφοντες έλαβαν γνώση του περιεχομένου των παραστατικών της έρευνας και ότι συμφωνούν με τη διεξαγωγή της.
6. **Σύντομο βιογραφικό σημείωμα** του ερευνητή. Στην περίπτωση που η έρευνα σχεδιάζεται να υλοποιηθεί από ερευνητική ομάδα, προσκομίζονται τα βιογραφικά σημειώματα των μελών της που πρόκειται να επισκεφτούν τις σχολικές μονάδες.

Τα παραπάνω κατατίθενται σε τρία αντίτυπα έντυπης μορφής, καθώς και σε 1 CD ηλεκτρονικής μορφής στην ΕΔ του ΠΔΜ.

Ταχυδρομική Διεύθυνση:

**Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας
Πάρκο Αγίου Δημητρίου
50100 Κοζάνη**

(υπόψη της Επιτροπής Δεοντολογίας)

B. Περιγραφή του πλαισίου αξιολόγησης του σχεδίου της έρευνας για τη σύνταξη γνωμοδότησης σχετικά με τη χορήγηση άδειας διεξαγωγής έρευνας σε σχολικές μονάδες

Το σχέδιο της έρευνας που κατατίθεται αξιολογείται ως προς τα εξής:

1. τη διασφάλιση ότι ο σχεδιασμός και η διεξαγωγή της έρευνας ακολουθούν τις αρχές της ερευνητικής δεοντολογίας
2. τη στοιχειοθετημένη τεκμηρίωση σε ό,τι αφορά α) την **αναγκαιότητα** διεξαγωγής της έρευνας σε σχολείο και β) τη **συμβολή** της έρευνας στην προώθηση της εκπαίδευσης και της επιστήμης γενικότερα
3. τον σχεδιασμό και τη διεξαγωγή της έρευνας κατά τρόπο που να μην παρεμποδίζει την εύρυθμη λειτουργία του σχολείου και εν γένει την εκπαιδευτική διαδικασία
4. την επιλογή παιδαγωγικά κατάλληλων ερευνητικών εργαλείων
5. την παρουσίαση του σκοπού, των στόχων, του περιεχομένου και της μεθοδολογίας της έρευνας κατά τρόπο σαφή και ολοκληρωμένο και σε συμφωνία με τις οδηγίες σύνταξης του αναλυτικού σχεδίου της έρευνας.

Η γνωμοδότηση της ΕΔ συντάσσεται βάσει των παραπάνω επιστημονικών και παιδαγωγικών κριτηρίων.

Κατά τη διαδικασία της αξιολόγησης η ΕΔ ενδέχεται να έρθει σε επαφή με τον ερευνητή, προκειμένου να ζητήσει συμπληρωματικά στοιχεία ή/και διευκρινίσεις.

Γ. Αναλυτικό Σχέδιο της Έρευνας

Γ1. Γενικές πληροφορίες

Το αναλυτικό σχέδιο της έρευνας αποτελεί απαραίτητο παραστατικό για την αξιολόγηση του ερευνητικού σχεδιασμού βάσει των προαναφερόμενων επιστημονικών και παιδαγωγικών κριτηρίων και θα πρέπει να περιλαμβάνει τις εξής ενότητες:

1. Σκοπός και Αναγκαιότητα της έρευνας
2. Θεωρητική πλαισίωση-Αναφορά σε προηγούμενες συναφείς με το θέμα έρευνες
3. Μεθοδολογία της έρευνας
4. Ζητήματα Δεοντολογίας
5. Χρονοδιάγραμμα διεξαγωγής της έρευνας
6. Προσδοκώμενα αποτελέσματα και συμβολή της έρευνας στην προώθηση της εκπαίδευσης και γενικότερα της επιστήμης.

Γ2. Οδηγίες για τη σύνταξη του Αναλυτικού Σχεδίου της Έρευνας

1. Σκοπός και Αναγκαιότητα της έρευνας

Περιγράφεται με σαφήνεια ο σκοπός της έρευνας και η αναγκαιότητα διεξαγωγής της από επιστημονική άποψη, αλλά και από την άποψη του συγκεκριμένου σχολικού πλαισίου.

2. Θεωρητική πλαισίωση – Αναφορά σε προηγούμενες έρευνες

Περιγράφεται συνοπτικά το θεωρητικό πλαίσιο της έρευνας και γίνεται τεκμηριωμένη βιβλιογραφική αναφορά σε προηγούμενες έρευνες.

Διατυπώνονται με σαφήνεια τα ερευνητικά ερωτήματα ή/και οι ερευνητικές υποθέσεις, που θα πρέπει να βρίσκονται σε αντιστοιχία με τον σκοπό, τους στόχους, την αναγκαιότητα και τις συναφείς με το θέμα έρευνες.

3. Μεθοδολογία της έρευνας

Περιγράφεται λεπτομερώς το είδος και η μεθοδολογία διεξαγωγής της έρευνας (π.χ. έρευνα επισκόπησης, μελέτη περίπτωσης, πειραματική ή οιονεί πειραματική έρευνα, έρευνα δράσης, εθνογραφική έρευνα κ.ο.κ.). Αν ο ερευνητικός σχεδιασμός περιλαμβάνει φάσεις στη διεξαγωγή της έρευνας (π.χ. πιλοτική, κύρια έρευνα, επαναληπτική έρευνα-follow up), αυτό θα πρέπει να δηλώνεται σαφώς.

3.1 Δειγματοληψία

Γίνεται λεπτομερής αναφορά στη διαδικασία της **δειγματοληψίας** και συγκεκριμένα στα εξής: α) στη μέθοδο δειγματοληψίας, β) στο μέγεθος του δείγματος και γ) στα κριτήρια επιλογής του δείγματος.

3.2. Ερευνητικά Εργαλεία

Περιγράφονται τα ερευνητικά εργαλεία (π.χ. συμμετοχική παρατήρηση, ερωτηματολόγιο, συνέντευξη, ομάδα εστίασης, ερευνητικό ημερολόγιο) και αναφέρονται οι μέθοδοι καταγραφής (βλ. και παρακάτω στα ζητήματα δεοντολογίας). Προτείνεται στους ερευνητές να αξιοποιούν ερευνητικά εργαλεία που αντιστοιχούν στον σκοπό της έρευνας που αναλαμβάνουν.

3.2.1. Κριτήρια Αξιολόγησης των ερευνητικών εργαλείων

Τα ερευνητικά εργαλεία θα πρέπει:

- α. να είναι ανώνυμα, ώστε να διασφαλίζεται η προστασία των συμμετεχόντων στην έρευνα
- β. να είναι κατάλληλα για την ομάδα-στόχο της έρευνας ως προς την ηλικία, το επίπεδο κατανόησης και τα πολιτισμικά χαρακτηριστικά της ομάδας στην οποία απευθύνεται η έρευνα
- γ. να είναι διατυπωμένα σε ορθή νεοελληνική γλώσσα και να μην έχουν τυπογραφικά, ορθογραφικά και συντακτικά λάθη
- δ. να μην παροτρύνουν/νομιμοποιούν –έστω και έμμεσα– την υιοθέτηση αντικοινωνικών ή αυτοκαταστροφικών συμπεριφορών
- ε. να μην περιλαμβάνουν οτιδήποτε μπορεί με οποιονδήποτε τρόπο να προσβάλει μαθητές, εκπαιδευτικούς, γονείς ή άλλες κοινωνικές κατηγορίες
- στ. να είναι απαλλαγμένα από οποιοδήποτε στοιχείο διαφήμισης, άμεσης ή έμμεσης
- ζ. να υποβάλλονται στην τελική τους μορφή. Στην περίπτωση που τα εργαλεία είναι μεταφρασμένα στα ελληνικά, θα πρέπει να συνοδεύονται και από το πρωτότυπο υλικό.

3.2.1.1. Ψυχομετρικά εργαλεία

Όσον αφορά, ιδιαιτέρως, τη συμπερίληψη ψυχομετρικών εργαλείων στα εργαλεία της έρευνας, επισημαίνεται ότι η χρήση τους για συλλογή ερευνητικών δεδομένων υπόκειται στους σχετικούς με το ζήτημα αυτό κανόνες της δεοντολογίας, που είναι σε μεγάλο βαθμό κοινοί σε όλες τις επιστημονικές ενώσεις των ψυχολόγων παγκοσμίως.

Λαμβάνοντας υπόψη τους κανόνες της ερευνητικής δεοντολογίας, η συμπερίληψη των ψυχομετρικών εργαλείων θα πρέπει να τεκμηριώνεται με βάση τα παρακάτω:

- την αναφορά στο τι αξιολογεί η εκάστοτε ψυχομετρική δοκιμασία, για ποιο σκοπό πρέπει να χρησιμοποιηθεί, καθώς και ποια είναι τα χαρακτηριστικά, η χρησιμότητα και οι περιορισμοί της κλίμακας σε σχέση με τον σκοπό για τον οποίο προορίζεται
- τα στοιχεία σχετικά με την ύπαρξη ή μη στάθμισης, την αξιοπιστία και την εγκυρότητα της εκάστοτε κλίμακας και τη συνοπτική αναφορά στις συναφείς με το θέμα της έρευνας προηγούμενες ερευνητικές εργασίες στις οποίες έχει χρησιμοποιηθεί
- τα τεκμήρια σχετικά με την εκπαίδευση του ερευνητή και τις δεξιότητες που κρίνονται απαραίτητες για την κατάλληλη χρήση του εργαλείου, σύμφωνα με όσα προβλέπονται στο σχετικό συνοδευτικό εγχειρίδιο
- τα στοιχεία σχετικά με τον πληθυσμό στον οποίο έχει σταθμιστεί το εκάστοτε εργαλείο, αλλά και με τον πληθυσμό για τον οποίο έχει κατασκευαστεί.

Σημειώνεται ότι σε αρκετές περιπτώσεις οι ερευνητές δεν έχουν στη διάθεσή τους ψυχομετρικά εργαλεία σταθμισμένα στους πληθυσμούς στους οποίους απευθύνεται η έρευνά τους. Στις περιπτώσεις αυτές ενδέχεται να επιχειρήσουν να προσαρμόσουν ανάλογα τον τρόπο χορήγησης και ερμηνείας των εργαλείων αυτών. Κατά παρόμοιο τρόπο, είναι αναγκαίο να αναφέρουν στο αναλυτικό σχέδιο έρευνας τις αλλαγές που πραγματοποίησαν, καθώς επίσης και τα στάδια της διαδικασίας προσαρμογής. Μέριμνα θα πρέπει να ληφθεί και για την αναφορά σε ενδεχόμενους περιορισμούς που απορρέουν από μια τέτοια διαδικασία.

3.2.2. Έρευνες με χρήση ιατρικών οργάνων για συλλογή σωματομετρικών δεδομένων

Σε περιπτώσεις ερευνών οι οποίες περιλαμβάνουν χρήση ιατρικών οργάνων και μηχανημάτων για συλλογή σωματομετρικών δεδομένων ή για άλλο ερευνητικό σκοπό, κρίνονται απαραίτητα τα εξής: α) η περιγραφή των εν λόγω οργάνων και μηχανημάτων, β) η βεβαίωση ασφάλειας της χρήσης τους, γ) η προσκόμιση σχετικής βεβαίωσης από δημόσια αρχή ή σχετικής εγγύησης καλής λειτουργίας από την κατασκευαστική εταιρεία.

3.2.3. Άλλα θέματα

Σε περιπτώσεις ερευνών που αντλούν από τη μεθοδολογία της ερευνητικής παρέμβασης είναι αναγκαίο να περιλαμβάνεται και μια σύντομη περιγραφή του περιεχομένου της παρέμβασης.

Στο πλαίσιο της τεκμηρίωσης της ερευνητικής μεθοδολογίας, προτείνεται να τίγονται ζητήματα αξιοπιστίας, εγκυρότητας και γενίκευσης των αποτελεσμάτων, εφόσον αυτή η αναφορά είναι συμβατή με το μεθοδολογικό πλαίσιο της έρευνας.

3.3. Χρονική Διάρκεια διεξαγωγής της έρευνας

Τέλος, στο πλαίσιο της περιγραφής της μεθοδολογίας είναι απαραίτητο: α) να υπολογίζονται κατ' εκτίμηση οι ώρες απασχόλησης των μαθητών εντός και εκτός ωρολογίου προγράμματος και β) να στοιχειοθετείται επαρκώς, στο πλαίσιο επιστημονικής αιτιολόγησης, η τεκμηρίωση του τρόπου και του χρόνου απασχόλησης των μαθητών που θα συμμετάσχουν στην έρευνα.

Σημειώνεται ότι δεν θα εγκρίνονται έρευνες που θα διεξάγονται εντός του ωρολογίου προγράμματος και οι οποίες θα απασχολούν μαθητές και εκπαιδευτικούς στο σύνολο της διάρκειας διεξαγωγής της έρευνας στο σχολείο για περισσότερο από δύο διδακτικές ώρες ανά τμήμα.

4. Ζητήματα Δεοντολογίας

Όσον αφορά στα ζητήματα της δεοντολογίας, είναι αναγκαία η στοιχειοθετημένη και διεξοδική αναφορά στα εξής:

- α) τη διασφάλιση της ενημερωμένης συναίνεσης των συμμετεχόντων στην έρευνα ή των γονέων και κηδεμόνων των μαθητών, όταν η έρευνα απευθύνεται σε ανήλικους μαθητές
- β) τη διασφάλιση της ανωνυμίας των συμμετεχόντων στην έρευνα και της προστασίας, σύμφωνα με την κείμενη νομοθεσία, των ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων τους
- γ) την πρόβλεψη της δυνατότητας των συμμετεχόντων στην έρευνα να διακόψουν τη συμμετοχή τους σε οποιοδήποτε στάδιο της διεξαγωγής της
- δ) την προστασία των συμμετεχόντων στην έρευνα από την έκθεση σε πιθανό σωματικό ή ψυχολογικό κίνδυνο, ή ταλαιπωρία ή άλλες δυσμενείς για τους ίδιους επιπτώσεις στο πλαίσιο της συμμετοχής τους στην ερευνητική διαδικασία.

Ειδικότερα:

Όσον αφορά στο **(α)** δηλαδή **στη διασφάλιση της ενημερωμένης συναίνεσης των συμμετεχόντων στην έρευνα ή των γονέων και κηδεμόνων των μαθητών**, όταν η έρευνα απευθύνεται σε ανήλικους μαθητές, ο ερευνητής είναι υποχρεωμένος να διασφαλίσει ότι όλοι οι συμμετέχοντες (γονείς, μαθητές και εκπαιδευτικοί) στην έρευνα κατανοούν πλήρως:

- τους σκοπούς της έρευνας
- τη διαδικασία στην οποία πρόκειται να εμπλακούν
- τους λόγους για τους οποίους είναι απαραίτητη η συμμετοχή τους
- τον προαιρετικό χαρακτήρα της συμμετοχής τους
- τη δυνατότητά τους να αποχωρήσουν σε οποιαδήποτε στάδιο διεξαγωγής της έρευνας

Ιδιαίτερα στην περίπτωση ερευνών οι οποίες περιλαμβάνουν συλλογή σωματομετρικών δεδομένων ή/και χρήση ιατρικών μηχανημάτων ή έρευνες οι οποίες αφορούν τις διατροφικές συνήθειες των μαθητών, επισημαίνεται ότι θα πρέπει επιπλέον να περιλαμβάνεται η πλήρης περιγραφή του τρόπου εξέτασης των μαθητών.

Για τη διασφάλιση της ενημερωμένης συναίνεσης των συμμετεχόντων στην έρευνα, ο ερευνητής συντάσσει σχετική επιστολή, την οποία ενσωματώνει στο αναλυτικό σχέδιο της έρευνας. Σε περιπτώσεις που η έρευνα απευθύνεται σε ανήλικους μαθητές, απαιτείται η διασφάλιση της ενημερωμένης συναίνεσης των γονέων και κηδεμόνων τους. Η επιστολή ενημέρωσης και διασφάλισης της συναίνεσης των συμμετεχόντων στην έρευνα αποτελεί απαραίτητο παραστατικό για τη διαδικασία της γνωμοδότησης (βλ. Παράρτημα). Σημειώνεται ότι για έρευνες με αποκλειστική χρήση ερωτηματολογίου σε ενήλικες δεν απαιτείται το έντυπο της ενυπόγραφης συγκατάθεσης.

Πέρα από το τυπικό μέρος της διασφάλισης, μέσω σχετικής επιστολής, της ενημερωμένης συναίνεσης των συμμετεχόντων στην έρευνα ή των γονέων και κηδεμόνων των μαθητών που είναι ανήλικοι, **κρίνεται απαραίτητο να λαμβάνεται μέριμνα από πλευράς του ερευνητή για την εναρμόνιση της διεξαγωγής της έρευνάς του με τα Άρθρα 3 και 12 της Σύμβασης για τα Δικαιώματα του παιδιού**, τα οποία προβλέπουν ότι: α) σε όλες τις ενέργειες που αφορούν στα παιδιά, θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη πρωτίστως το συμφέρον του παιδιού (αρθρ. 3) και β) θα πρέπει να διασφαλίζεται το δικαίωμα στα παιδιά που είναι σε θέση να διατυπώνουν τις απόψεις τους, να τις εκφράζουν ελεύθερα, λαμβάνοντας υπόψη την ηλικία και την ωριμότητά τους (αρθρ. 12).

Ως εκ τούτου, στο πλαίσιο της διεξαγωγής της έρευνας θα πρέπει, παράλληλα με την επιστολή της γονικής συναίνεσης, να παρέχονται στους ανήλικους μαθητές οι ανάλογες διευκολύνσεις σε ό, τι αφορά:

- i) την ενημέρωσή τους για τους σκοπούς και τη διαδικασία της έρευνας
- ii) τη διασφάλιση της ανωνυμίας τους και του εμπιστευτικού χαρακτήρα των δεδομένων
- iii) τον προαιρετικό χαρακτήρα της συμμετοχής τους και
- iv) τη δυνατότητά τους να αποχωρήσουν σε οποιοδήποτε στάδιο της διεξαγωγής της.

Σε περίπτωση που η έρευνα απευθύνεται σε μαθητές με νοητική ή άλλη αναπηρία, οι οποίοι αντιμετωπίζουν δυσκολίες με τους συνήθεις τρόπους προφορικής και γραπτής επικοινωνίας, το Ι.Ε.Π. σύμφωνα και με α) τις κατευθύνσεις για την ερευνητική δεοντολογία διεθνών οργανισμών για την εκπαιδευτική έρευνα και β) τη Σύμβαση για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία, θεωρεί ότι θα πρέπει στο πλαίσιο του ερευνητικού σχεδιασμού να λαμβάνεται κάθε μέριμνα από πλευράς του ερευνητή για την αξιοποίηση εναλλακτικών τρόπων επικοινωνίας, οι οποίοι θα διευκολύνουν τη λήψη αυθεντικών απαντήσεων σε σχέση με την προαιρετική συμμετοχή ή την αποχώρηση των συμμετεχόντων μαθητών με αναπηρία σε οποιαδήποτε στάδιο διεξαγωγής της έρευνας. Για τον σκοπό αυτό, ο ερευνητής μπορεί, επιπροσθέτως, να επιδιώκει και τη συνεργασία του εκπαιδευτικού προσωπικού ή του ειδικού εκπαιδευτικού προσωπικού της σχολικής μονάδας στην οποία διεξάγεται η έρευνα. Σημειώνεται ότι η μέριμνα αυτή λαμβάνεται συμπληρωματικά για την εξασφάλιση της ενημερωμένης συναίνεσης των γονέων των μαθητών με αναπηρία, η οποία κρίνεται ως απολύτως απαραίτητη.

Τέλος, στο πνεύμα του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, αναμένεται ότι θα λαμβάνεται κάθε μέριμνα από πλευράς του ερευνητή, ώστε η έρευνα να διεξάγεται σε συνεννόηση και με τη συνεργασία του Διευθυντή και του συλλόγου διδασκόντων έκαστης σχολικής μονάδας.

Σε σχέση με το **(β)**, δηλαδή, **τη διασφάλιση της ανωνυμίας των συμμετεχόντων στην έρευνα και της προστασίας, σύμφωνα με την κείμενη νομοθεσία, των ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων τους**, ο ερευνητής είναι υποχρεωμένος, σύμφωνα με την κείμενη νομοθεσία (Ν. 2472/1997, περί Προστασίας του Ατόμου από την Επεξεργασία Προσωπικών Δεδομένων), να μεριμνήσει για την πλήρη περιγραφή των τρόπων με τους οποίους θα διασφαλιστεί, σε κάθε στάδιο της έρευνας (συλλογή, επεξεργασία και δημοσιοποίηση), η ανωνυμία όλων των εμπλεκομένων σε αυτή και να χρησιμοποιήσει τα ερευνητικά δεδομένα ως απολύτως απόρρητα.

Ειδικά για τις περιπτώσεις προτάσεων ερευνών στις οποίες ως μέθοδος καταγραφής των ερευνητικών δεδομένων προτείνεται η βιντεοσκόπηση ή η ηχογράφηση μαθητών και εκπαιδευτικών μέσα στην τάξη ή στους χώρους του σχολείου, επισημαίνουμε τα εξής:

Ως μέθοδοι καταγραφής, η βιντεοσκόπηση και η ηχογράφηση εγείρουν σοβαρά ζητήματα προστασίας της ανωνυμίας και των προσωπικών δεδομένων των μαθητών και των εκπαιδευτικών.

Για τον λόγο αυτό, σε εξαιρετικές περιπτώσεις και μόνο όταν στο αναλυτικό σχέδιο έρευνας περιλαμβάνεται σαφής και πλήρως εμπειριστατωμένη αιτιολόγηση σχετικά με την αναγκαιότητα υιοθέτησης αυτών των μεθόδων καταγραφής στο πλαίσιο του μεθοδολογικού σχεδιασμού της εκάστοτε έρευνας, τότε μόνο είναι δυνατό να εξεταστεί το ενδεχόμενο αποδοχής της ηχογράφησης/βιντεοσκόπησης υπό τις εξής προϋποθέσεις:

α) ότι ο ερευνητής θα κάνει ρητή αναφορά αυτών των μεθόδων στην επιστολή ενημέρωσης και εξασφάλισης της συναίνεσης των γονέων και κηδεμόνων των μαθητών για τη συμμετοχή των παιδιών τους στην έρευνα και

β) ότι ο ερευνητής θα καταθέσει ως παραστατικό της έρευνας υπεύθυνη δήλωση του Ν. 1599/1986 (βλ. σχετικά έντυπα Υ.Δ. για βιντεοσκόπηση και ηχογράφηση) σχετικά με τη χρήση και τη διαχείριση των αντίστοιχων αρχείων. Σε περίπτωση κατά την οποία ο ερευνητής για εξειδικευμένους επιστημονικούς λόγους (αναφέρουμε ενδεικτικά την περίπτωση της μουσικοκινητικής ή κιναισθητικής αγωγής), χρειάζεται να κοινοποιήσει ή να παρουσιάσει τμήματα ή το σύνολο της βιντεοσκοπημένης έρευνάς του στην επιστημονική κοινότητα (σε συνέδρια, ημερίδες, επιμορφώσεις), τότε απαιτείται, εκτός της ενυπόγραφης συναίνεσης των γονέων, και ειδική άδεια της Αρχής Προστασίας Ευαίσθητων Προσωπικών Δεδομένων.

Τέλος, όσον αφορά στο **(δ)**, δηλαδή **την προστασία των συμμετεχόντων στην έρευνα από την έκθεση σε πιθανό σωματικό ή ψυχολογικό κίνδυνο, ή ταλαιπωρία ή άλλες δυσμενείς για τους ίδιους επιπτώσεις στο πλαίσιο της συμμετοχής τους στην ερευνητική διαδικασία**, επισημαίνονται τα εξής:

Για έρευνες που περιλαμβάνουν συλλογή σωματομετρικών δεδομένων ή/και χρήση ιατρικών μηχανημάτων ή έρευνες που αφορούν στις διατροφικές συνήθειες των μαθητών θα πρέπει να διασφαλίζονται:

- α) ο σεβασμός στην προσωπικότητα έκαστου μαθητή και η διακριτικότητα της διεξαγωγής της ερευνητικής διαδικασίας (π.χ. να υπάρχει μέριμνα ώστε η διενέργεια της συλλογής των δεδομένων να γίνεται με χρήση παραβάν και με σεβασμό στην ιδιωτικότητα του ατόμου)
- β) το απόρρητο των αποτελεσμάτων.

Σε περιπτώσεις ερευνών κατά τις οποίες οι μαθητές υποβάλλονται σε οποιαδήποτε σωματική άσκηση, εκτός από την επιστολή της ενημερωμένης συγκατάθεσης του γονέα, είναι αναγκαίο να εξασφαλίζεται ότι στα αρχεία του σχολείου έχει κατατεθεί συμπληρωμένο το Ατομικό Δελτίο Υγείας του μαθητή. Σημειώνεται ότι σε περίπτωση που η επιβάρυνση του μαθητή στο πλαίσιο της διενέργειας των σωματικών ασκήσεων κριθεί αυξημένη, η ΕΔ επιφυλάσσεται να ζητήσει από τον ερευνητή να συμπεριλάβει στα απαιτούμενα δικαιολογητικά για τη συμμετοχή του μαθητή, επιπροσθέτως των παραπάνω και σχετική βεβαίωση από καρδιολόγο ή/και παιδίατρο-παθολόγο.

Η αξιοποίηση υλικών ανταμοιβών ως κινήτρων για τη συμμετοχή των μαθητών στην έρευνα θα πρέπει να ασκείται με εξαιρετική προσοχή και να αποφεύγονται επιλογές οι οποίες ενδεχομένως έχουν ανεπιθύμητα αποτελέσματα (π.χ. προσφορά γλυκών σε μαθητές). Επιπροσθέτως, στο παραπάνω πλαίσιο, επισημαίνεται ότι η αξιοποίηση υλικών ανταμοιβών ως κινήτρων για τη συμμετοχή των μαθητών κατά τη διεξαγωγή της έρευνας θεωρείται προβληματική από την άποψη της ενδεχόμενης μεροληψίας στη δειγματοληψία ή στις απαντήσεις των συμμετεχόντων.

Εκπαιδευτικοί οι οποίοι εμπλέκονται με τον ρόλο του ερευνητή σε έρευνα δράσης η οποία διεξάγεται εντός του χώρου εργασίας τους οφείλουν, επίσης, να εξασφαλίσουν τη συναίνεση των συμμετεχόντων, εξηγώντας τον διπλό ρόλο που αναλαμβάνουν μέσα στη σχολική τάξη και διασφαλίζοντας την ανωνυμία των συμμετεχόντων, όπως περιγράφεται παραπάνω.

Τέλος, σημειώνεται ότι ο ερευνητής θα πρέπει να μεριμνά για τη συμβατότητα της διαδικασίας συλλογής των ερευνητικών δεδομένων με τις διεθνείς συνθήκες και συμβάσεις που σχετίζονται με τα ανθρώπινα δικαιώματα στην εκπαίδευση.

5. Ζητήματα οργάνωσης της έρευνας

Αναφέρονται:

- α) ο φορέας στο πλαίσιο του οποίου εκπονείται η έρευνα
- β) ο φορέας χρηματοδότησης της έρευνας (εφόσον υφίσταται χρηματοδότηση) και
- γ) το χρονοδιάγραμμα διεξαγωγής της έρευνας στις σχολικές μονάδες.

Στις περιπτώσεις που, σύμφωνα με τον ερευνητικό σχεδιασμό, η έρευνα διεξάγεται σε φάσεις, θα πρέπει να λαμβάνεται μέριμνα ώστε στο χρονοδιάγραμμα διεξαγωγής να περιγράφονται με σαφήνεια οι φάσεις υλοποίησης της έρευνας.

6. Προσδοκώμενα αποτελέσματα και συμβολή της έρευνας στην προώθηση της εκπαίδευσης και γενικότερα της επιστήμης.

Στην ενότητα αυτή περιγράφονται τα προσδοκώμενα αποτελέσματα της έρευνας σε αντιστοιχία με τον ερευνητικό σκοπό και τα ερευνητικά ερωτήματα ή τις ερευνητικές υποθέσεις. Σε αυτό το πλαίσιο, περιγράφεται και η συμβολή της έρευνας στην προώθηση της εκπαίδευσης και της επιστήμης γενικότερα, ει δυνατόν σε αντιστοιχία και με τη συνοπτική ανασκόπηση των προηγούμενων ερευνών. Η αναφορά στη συμβολή της έρευνας στην εκπαίδευση αναμένεται ότι θα γίνεται από πλευράς του ερευνητή με τη δέουσα προσοχή.

Δ. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Δ1. Οδηγίες για τις έρευνες στις οποίες δεν συμμετέχουν μαθητές

Σε έρευνες στις οποίες δεν συμμετέχουν μαθητές, το έντυπο της ενυπόγραφης συγκατάθεσης των συμμετεχόντων στην έρευνα θα πρέπει να περιλαμβάνει τις ακόλουθες πληροφορίες:

1. ΣΚΟΠΙΜΟΤΗΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ:

Περιγράψτε τον σκοπό και τις γενικές επιδιώξεις της έρευνας (2-3 προτάσεις)

2. ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ:.....

Εξηγήστε τις τεχνικές συλλογής δεδομένων και των μέσων καταγραφής που θα χρησιμοποιηθούν, καθώς και τον χρόνο που απαιτείται να διαθέσουν οι συμμετέχοντες εντός ωρολογίου προγράμματος (3-4 προτάσεις)

3. ΑΝΑΜΕΝΟΜΕΝΑ ΟΦΕΛΗ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΡΕΥΝΑ:.....

Περιγράψτε τον τρόπο με τον οποίο αναμένετε ότι τα αποτελέσματα της έρευνας πρόκειται να συμβάλουν στην προώθηση της εκπαίδευσης και της επιστήμης γενικότερα.

4. ΠΙΘΑΝΟΙ ΚΙΝΔΥΝΟΙ / ΔΥΣΚΟΛΙΕΣ:.....

Αναφέρετε πιθανούς κινδύνους ή δυσκολίες που θα μπορούσαν να προκύψουν κατά τη διάρκεια της έρευνας.

5. ΑΝΩΝΥΜΙΑ / ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΠΡΟΣΩΠΙΚΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ....

Περιγράψτε τον τρόπο με τον οποίο θα διασφαλίσετε την ανωνυμία των συμμετεχόντων και την προστασία των προσωπικών τους δεδομένων.

6. ΑΡΝΗΣΗ / ΑΠΟΣΥΡΣΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ:

Δηλώστε το δικαίωμα των συμμετεχόντων να αρνηθούν τη συμμετοχή τους στην έρευνα ή/και να αποσυρθούν από αυτή σε οποιοδήποτε στάδιο της.

ΥΠΟΓΡΑΦΗ ΕΡΕΥΝΗΤΗ / ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ

7. ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΔΗΛΩΣΗ ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΝΤΑ/ ΥΠΟΓΡΑΦΗ:

ΔΗΛΩΝΩ ΥΠΕΥΘΥΝΑ ΟΤΙ ΑΠΟΔΕΧΟΜΑΙ ΝΑ ΣΥΜΜΕΤΕΧΩ ΣΤΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ.

ΥΠΟΓΡΑΦΗ ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΝΤΑ ΣΤΗΝ ΕΡΕΥΝΑ/ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ

Δ2. Οδηγίες για τη σύνταξη του εντύπου ενυπόγραφης συγκατάθεσης για έρευνες στις οποίες συμμετέχουν μαθητές

Όπως έχει ήδη αναφερθεί, απαραίτητη προϋπόθεση για τη συμμετοχή των μαθητών σε μια έρευνα είναι η εξασφάλιση της ενυπόγραφης συγκατάθεσης των γονέων και κηδεμόνων τους.

Το έγγραφο συγκατάθεσης των γονέων θα πρέπει να περιλαμβάνει τα ακόλουθα:

1. ΣΚΟΠΙΜΟΤΗΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ:.....

Περιγράψτε τον σκοπό και τις γενικές επιδιώξεις της έρευνας (2-3 προτάσεις)

2. ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ:.....

Εξηγήστε τις τεχνικές συλλογής δεδομένων και των μέσων καταγραφής που θα χρησιμοποιηθούν, καθώς και τον χρόνο που απαιτείται να διαθέσουν οι συμμετέχοντες εντός ωρολογίου προγράμματος (3-4 προτάσεις)

3. ΑΝΑΜΕΝΟΜΕΝΑ ΟΦΕΛΗ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΡΕΥΝΑ:.....

Περιγράψτε τον τρόπο με τον οποίο αναμένετε ότι τα αποτελέσματα της έρευνας πρόκειται να συμβάλουν στην προώθηση της εκπαίδευσης και της επιστήμης γενικότερα, καθώς και τα άμεσα οφέλη για τους μαθητές.

4. ΠΙΘΑΝΟΙ ΚΙΝΔΥΝΟΙ / ΔΥΣΚΟΛΙΕΣ:.....

Αναφέρετε πιθανούς κινδύνους ή δυσκολίες που θα μπορούσαν να αντιμετωπίσουν οι μαθητές κατά τη διάρκεια της έρευνας. Σε περίπτωση ιατρικών ερευνών, περιγράψτε λεπτομερώς μηχανήματα ή εργαλεία που πρόκειται να χρησιμοποιηθούν, ενδεχόμενους κινδύνους, καθώς και τους κανόνες ασφαλείας που πρέπει να τηρηθούν.

5. ΑΝΩΝΥΜΙΑ / ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΠΡΟΣΩΠΙΚΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ:.....

Περιγράψτε τον τρόπο με τον οποίο θα διασφαλίσετε την ανωνυμία των μαθητών και την προστασία των προσωπικών τους δεδομένων.

6. ΑΡΝΗΣΗ / ΑΠΟΣΥΡΣΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ:.....

Δηλώστε το δικαίωμα των παιδιών να αρνηθούν τη συμμετοχή τους στην έρευνα ή/και να αποσυρθούν από αυτή σε οποιοδήποτε στάδιο της.

ΥΠΟΓΡΑΦΗ ΕΡΕΥΝΗΤΗ / ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ

7. ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΔΗΛΩΣΗ ΓΟΝΕΑ Ή ΚΗΔΕΜΟΝΑ/ ΥΠΟΓΡΑΦΗ:.....

Δηλώνω υπεύθυνα ότι αποδέχομαι τη συμμετοχή του παιδιού μου στην έρευνα. Το παιδί μου διατηρεί το δικαίωμα να αποσυρθεί από τη διαδικασία της έρευνας σε οποιοδήποτε στάδιο της διεξαγωγής της.

ΥΠΟΓΡΑΦΗ ΓΟΝΕΑ Ή ΚΗΔΕΜΟΝΑ/ ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ